

FIIA 6/2014

COMMENT

Harri Mikkola
Vanhempi tutkija
Ulkopoliittinen instituutti

Reaalipolitiikan paluu? Ukrainan syventyvä kriisi voi vaikuttaa myös Arktiksella tehtävään yhteistyöhön

Arktinen alue ei ole suojassa maailman kuohunnalta tai poliittisilta kriiseiltä. Ukrainan kriisillä voi olla merkittäviä suoria ja epäsuoria vaikutuksia arktisen alueen yhteistyöhön ja kehitykseen.

Viime vuosikymmeninä arktisen alueen muutoksesta käyty keskustelu on perustunut “yhteistyön paradigmaan” sekä arktisten valtioiden virallisissa linjauksissa että asiantuntija-analyyseissa. Arktinen alue on nähty Venäjän ja lännen välisen yhteistyön alueena.

Tämä näkemys on perustunut suurelta osin arktisten valtioiden omiin toimiin, joilla ne ovat kasvattaneet keskinäistä luottamusta. Eräs merkittävimmistä askeleista oli vuonna 2008 Jäämeren rantavaltioiden antama Ilulissatin julistus, jossa kyseiset valtiot sitoutuivat ratkaisemaan arktista aluetta koskevat kiistansa YK:n merioikeusyleissopimuksen (UNCLOS) pykälien mukaisesti ja niitä kunnioittaen. Tämä sitoumus on vuoden 2008 jälkeen uusinnettu monessa yhteydessä.

Kahden viimeaikaisen tapahtuman valossa arktinen yhteistyö ei kuitenkaan näytä aivan niin ongelmattomalta kuin tähän asti on ajateltu. Ensimmäinen merkittävä tapahtuma oli Greenpeacen protesti Petšoranmerellä ja Venäjän jyrkkä vastaus siihen.

Tapahtumasarja osoitti UNCLOS:n rajoitukset ja puutteet konfliktinratkaisumekanismina. Samalla se asetti kyseenalaiseksi Venäjän sitoutumisen ja halun tukea UNCLOS:ia tilanteissa, joissa pelissä

ovat Venäjän tärkeät kansalliset edut, kuten luonnonvarojen hyödyntäminen.

Toinen, vieläkin merkittävämpi tapahtuma on käynnissä oleva ja syvenevä Ukrainan kriisi. Sillä voi olla huomattavia suoria ja epäsuoria vaikutuksia arktisen alueen yhteistyöhön ja kehitykseen.

Yhdysvaltain entinen ulkoministeri Hillary Clinton on Krimin kriisin yhteydessä käyttämässään puheenvuoroissa kritisoinut Venäjää vanhojen neuvostoaikaisten sotilastukikohtien avaamisesta Arktiksella. Clintonin mukaan tämä voi johtaa arktisen alueen militarisoimiseen. Myös Islannin pääministeri Sigmundur Gunnlaugsson on todennut, että Venäjän toimet Ukrainassa voivat aiheuttaa ongelmia arktisessa yhteistyössä.

Suorempi ja kouriintuntuvampi esimerkki kriisin vaikutuksesta arktisella alueella on Norjan, Yhdysvaltain ja Venäjän yhteisen Northern Eagle -laivastoharjoituksen peruuntuminen. Harjoitus peruttiin sen jälkeen kun Yhdysvallat ilmoitti jäävänsä siitä pois Ukrainan tapahtumien johdosta. Venäjän ja Nato-maiden, kuten Norjan ja Yhdysvaltojen, välinen sotilaallinen yhteistyö on ollut merkittävä ja ainutlaatuinen arktisen yhteistyön ominaisuus. Esimerkiksi Norja on

panostanut toimivan kahdenkeskisen ja alueellisen Venäjä-suhteen rakentamiseen voimakkaasti.

Ukrainan kriisi uhkaa mitätöidä sen merkittävän työn, jota puolustussektorilla on viime vuosina tehty luottamuksen rakentamiseksi.

Kriisi voi vaikuttaa myös poliittiseen yhteistyöhön esimerkiksi Arktisessa neuvostossa. Tällä hetkellä neuvoston puheenjohtajamaana toimii Kanada. Kanadan jälkeen vuorossa on Yhdysvallat, jonka jälkeen puheenjohtajuusvuorossa on Suomi vuosina 2017–2019.

On mahdollista, että Suomi saa vuonna 2017 johdettavakseen rikinäisen ja halvaantuneen Arktisen neuvoston. Edessä voi olla tilanne, jossa Suomi joutuu oman kontrollinsa ulkopuolisen suurvaltapolitiikan pyörteisiin. Jos näin tapahtuu, aikaisemmin hienona mahdollisuutena Suomen arktisten intressien edistämiseksi markkinoitu puheenjohtajuus voikin olla suuri poliittinen riski. Joka tapauksessa muun muassa Suomen tavoite Arktisen neuvoston kehittämiseksi valtiosopimukseen perustuvaksi kansainväliseksi järjestöksi olisi entistä vaikeampi toteuttaa.

Arktisen alueen yhteistyö on perustunut taloudelliseen logiikkaan, jossa osapuolet ovat edistäneet arktisen yhteistyön henkeä luodakseen

---

Ulkopoliittinen
instituutti

Kruunuvuorenkatu 4

PL 400

00161 Helsinki

Puhelin

---

(09) 432 7000

Fax

---

(09) 432 7799

www.fiia.fi

Ulkopoliittinen instituutti on eduskunnan yhteydessä toimiva, riippumaton tutkimuslaitos. Instituutti tuottaa korkeatasoista tutkimusta, joka tukee poliittista päätöksentekoa ja avointa keskustelua niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin.

Instituutin julkaisut käyvät läpi sisäisen editointiprosessin, mutta julkaistavat näkemykset ovat kirjoittajien omia.

alueen kehitykselle ja luonnonvarojen hyödyntämiselle tarvittavan vakaan investointiympäristön.

Esimerkiksi Venäjän offshore-megaprojektit Jäämerellä ovat useimmiten olleet venäläisten ja kansainvälisten energiayritysten yhteisponnistuksia; mukana ovat olleet niin yhdysvaltalainen Exxon-Mobil, italialainen ENI kuin norjalainen Statoil. Jos pakotteet Venäjää vastaan laajenevat, ne voivat vaikuttaa myös näihin yhteisprojekteihin.

Joka tapauksessa Ukrainan kriisi vaikuttaa Venäjän arktisen alueen kehitykseen lisäämällä Venäjään liittyviä poliittisia riskejä kansainvälisten sijoittajien silmissä. Arktisen alueen luonnonvaroja hyödyntävät hankkeet toimivat pitkällä aikajännteellä: alkuperäisestä resurssilöydöstä voi mennä vuosikymmen tai useampi varsinaisen tuotannon käynnistämiseen. Projektit ovat myös hyvin pääomavaltaisia ja vaativat alkuvaiheessa valtavia investointeja. Näihin pitkäkestoiisiin hankkeisiin sitoutuminen tulee entistä vaikeammaksi, kun poliittiset riskit kasvavat ja kun sijoittajat joutuvat ottamaan huomioon sen, että investoitua pääomaa ei ehkä saada takaisin.

Kriisin mahdolliset pitkän aikavälin vaikutukset arktisen alueen kehitykseen liittyvät esimerkiksi

eurooppalaiseen energiaturvalisuusajatteluun. On todennäköistä, että Eurooppa pyrkii vähentämään riippuvuuttaan venäläisestä maakaasusta aiempaa tarmokkaammin. Esimerkiksi pyrkimykset kehittää eurooppalaista nesteytetyn maakaasun siirtämiseen liittyvää infrastruktuuria voimistuvat, samoin kuin Yhdysvalloissa käytävä keskustelu mahdollisuuksista viedä yhdysvaltalaista kaasua Eurooppaan. Myös esimerkiksi Norjan offshore-projektit tulevat poliittisesti aiempaa hyväksyttävämmiksi.

Ukrainan tapahtumat ovat vakava muistutus siitä, että arktinen alue ei ole suojassa maailman kuohunnalta tai poliittisilta kriiseiltä. Taloudelliset intressit saattavat lopulta osoittautua niin merkittäviksi, että Venäjän ja lännen suhteiden tulehtumisen ei anneta estää Arktikselle suunniteltuja hankkeita. Arktinen alue ei ole suljettu tila, vaan yksi suurvalta-politiikan näyttämö muiden joukossa.